

מיסיונרים עליך ישראל

ב"ה. כשולי שבוע הספר העברי תקעו לידי את הכרוז הבא מטעמה של אגודת ערכים — אגודה להפצת התודעה היהודית — והנני ממנה להפיץ את תוכנו כרבים כדי להביא גאולה לעולם. ובכן, מסתבר ש"מגיעה לך חופשה ממירון החיים הסוער". מי כמוני יודע זאת! אני (אתה, את) מומונים איפוא ל"שיבועי ימי נפש בלתי־שיגרת", למיפגש שיש בו הרבה יותר מחוויה אינטלקטואלית גרידא. פסקו־זמן להסתכלות מחודשת ומעמיקה על כל שאלות היסוד האנושיות. מוסר, תכלית ומשמעות בחיים, כאמת. ישר, אהבה ומישפחה, מרע והישארות הנפש. תשובות שנברקו בכור המיבחן של אלפי ואנשי־מרע בעלי נסיון רב.

מתברר עוד כי "כאדם וכיהודי" אני "חייב לעצמי הזרמנות זו" אשר תוענק — אי"ה — בין היום 27 ביולי ש"ז במלון ובנין וכו' חדרים מפוארים וממוזגים וכל היתרונות של מלון 3 כוכבים עם האקלים הצח והיבש של ערד". וכל זה תמורת 22 דולר ליום (למבוגר) בלבד.

אלפי שנות היסטוריה" הן כשמן הטוב בעצמו תינו, מצטרפים כמו־בן כנפש הפצה להזמנה. אבל בעיקר אנו מבקשים להמליץ עליה לפני הורים הרוצים לאבד את ילדיהם, ילדים המבקשים לנתק מגע עם הוריהם וכ"כ מישפחות שבניהן מבקשים להיפרד זה מעל זה, עבריינים הממתנים לתחילת מישפטם, שפוטים המבקשים חנינה או שיחרור מוקדם, נרקומאנים שצימחו באחרונה זקן, בררנים שהיו לנרקומאנים, נרקו־מאנים שהיו לבררנים, קנאי מחתרות למיניהן, מי שנפלטו לאחרונה עקב מצוקת־האישפוז מן המחלקות הפסיכיאטריות, צאצאי נישואים שלא על־פי ההלכה, עגונות שאין להן יבם, ממזרים האסורים בקישורי חיתון, כוהנים המאוהבים בגרו־שות ושאר פסולי חיתון, נפטרים שגוויותיהם לא תורשינה לבוא לקבר ישראל, גרי צדק שעדיין

להרביץ תורה

לא הוטבעו כמות קלון, פלאשים המסרבים לטבול ולהיטבל, בתולות המסרבות להיבעל, צעירים וצעירות המבקשים לשוב בנייסות האל. כד "שאלות היסוד האנושיות" שכבודן כמר בן צירן, אנו מציעים לכלול בתוכנית הלימודים גם פרקים והרצאות בענייני השעה ובעניינים שהזמן גרמם, דוגמת: קורס מזורז לשריפת תחנות, עזרה ראשונה לנפגעי הפגנות חרדיות, שיטות מעורבות של ידיו אבנים וחבטה כנהגים. אמנם כתיבת כתובות־נאצה וחיבור כרוזי־תועבה, קורס לשיטות הצקה והטרדה לחילוניים הגרים באזורים רתיים, תיכונן מיבצעי השחתת רכוש השייך לרבנים יריבים וכן השחתת רכב שיבור, איומים והטרדות של השעה הרבי היריב. זכו קורסים מיוחדים לאנשי עסקים שזמנם קצר והם מבקשים ללמוד את כל התורה על רגל אחת: וכישת קרקעות במירמה, הקמת יישובים מדומים ככפסי הציבור, גיוס הון ליישובים פיקטיביים, ניצול מעמד ממלכתי להטלת מס מירבי על יבוא מתחרה (שטיחים, למשל), הקמת קוויס בק"ק חברון, גניבת צימחי נוי ועצי־ציפורים מבת־עלמיו והשבתה־הקרקע של הרי עיבל וגרריות, כדי לברך ש ברכת הנהנים מכספי הפיצויים שיבואו — כשיבואו. ולא מנינו אלא אפס קצה של תודעה יהודית זו ושאו ממליצים בכל לשון לעסוק בה — בערד ובמקומות אחרים, יבשים לא־פחות.

נתן זך

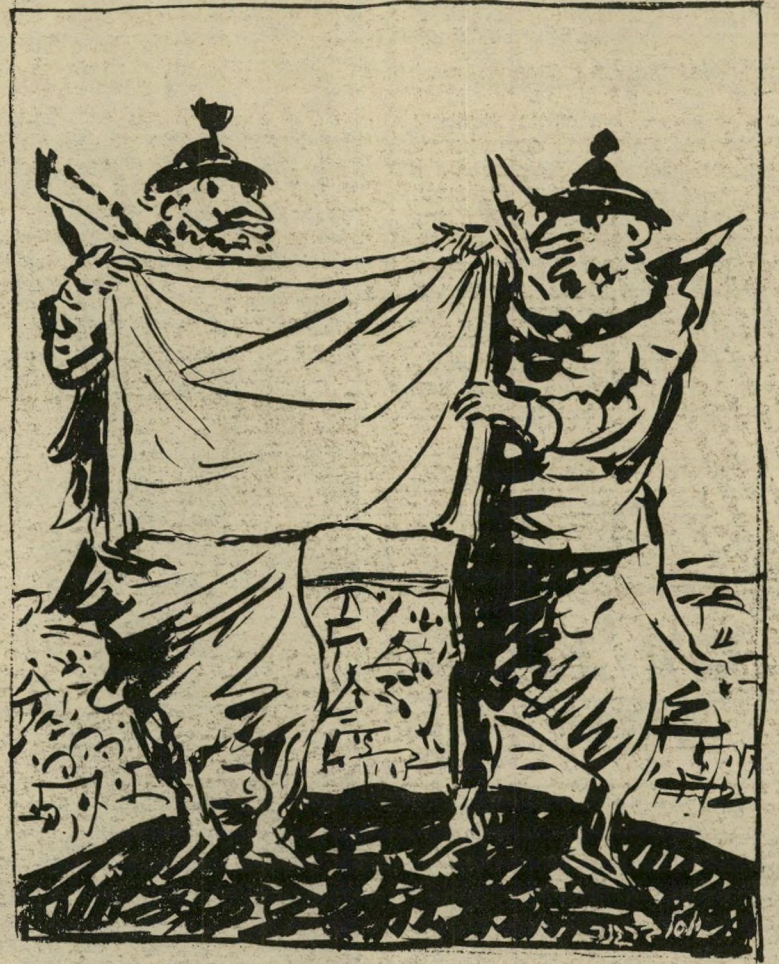
הקונגרס של יוסל

לפני כעשרים שנה, כשפתח שיעה יריב את גלריה גורדון, לא היה עולה על הדעת שיעיג את יוסל ברגנר. את סף הגלריה עברו רק צעירי הציירים של אז, אלה שהם היום כבר "קלסיקנים" — אם לא זקנים הרי מבוגרים — וצעירי גלריה דביר למשל, מסתכלים עליהם באהבה רבה. מאז ורמו הרבה צבעים משפופרות־הציירים והרבה יכוחים ורמו אל נהר השיכחון, ועכשו מציג יריב בגלריה שלו כרוזב כן־יהודה בתל־אביב את ציורי יוסל ברגנר ואין איש תמה כל כך. גם יוסל לא תמה, שכן יוסל הוא פילוסוף־במשו והוא יודע, כדון הפילוסופים, כי הכל יכול לקרות.

מה עושה יוסל בגלריה גורדון? הוא עושה קונגרס, הוא מכנס את גיבוריו וסיגנוניו ונושאי מכל הזמנים והתקופות ומעלה אותם על הבדים

חלקם רואים זה את זה כפעם ראשונה, תמהים זה על זה, מפנים גב זה לזה, מקנאים זה בזה, כועסים על יוסל על חברים שבחר להם, ומוכנים כולם למסע־הים חורה: לפני 45 שנה יצאו עם יוסל, פליטים־בורחים מאירופה שעמדה לחסל את יהודיה, והפליגו באניות־השטחים הטרופה והעלור בה, חצו את האוקיינוס ההודי כדי להגיע לערבות אוסטרליה — אתם זוכרים אותם מן הצורה, צמודים למעקה האניה ומקיאים למים הירוקים? עם יוסל עלו ובאו לישראל ב־1949 משממעו כי קמה בפלשתינה מדינה של יהודים. כמעט כמו בורשה, אבל עם חיילים וזונות; עכשיו, בעוד חודשיים, הם חוזרים לאוסטרליה, לביקור בלבד, לתערוכה במלבורן, אחר־כך שוב יחצו אותם נודד־יעולם עצובים את הים ויחזרו לארץ כדי להישאר כאן, ורים אבנם — הרי גיבורי יוסל זרים בכל מקום בעולם — אבל לעולם.

בינתיים צופים הם זה בזה ותמהים: אלו אחי,

יוסל ברגנר: בהפגנה נגד האוניברסיטה המורמונית

בני אבי? יוסל עצמו. מציץ אליהם מאחד החרכים של ציוריו, בעין אחת פקוחה ושניה עצומה, כדרכו, ותמה גם הוא: את כל אלה עשיתי אני? **שלמה שבא**

הירהורי קסאנדרה* תיאטרון תיעודי בישראל

ברשימה הקודמת סיפרתי בפירוט את פרשת ערב המערבונים ו"ל תיאטרון הבימה כדי להצ"ע על הרוח הנושבת בין כותלי התיאטרון הלאומי שלנו, לא אומץ־לב ציבורי ויושר אינטלקטואלי, לא רוח הרפתקה ונטילת סיכונים. במקום זאת, מיסחור מן הסוג הגס ביותר ודיפלומטיה של "מעבר בין הטיפות" בכונה להחזיק מעמד ולשמור על הכיסא/הכיסאות.

עד כאן בפרשת עומרי ניצן, כדי להבין את מציאותו של התיאטרון הישראלי כיום יש להפנות עכשיו את הורקור לדמות אחרת לה נודעה השפעה רבה על התהליכים שהביאו למצב הקיים. הכוונה לעורך קוטלר, כיום מנהל פסטיבל ישראל, שגם בו אני רואה את אחד ה"נסיכים" המקומיים.

* במיתולוגיה היוונית, נביאה שלא־זד הרותיה אין שועים.

האמת היא שתיאטרון התפעלתי מזריות ומכישוריו האירגוניים־אמרגניים של עורך קוטלר. לקראת שלהי שנות השישים הקים, ביחד עם חברות שחקנים, את התיאטרון המכונה בימת השחקנים. אותם ימים היה עורך קוטלר חסיד נלהב של האקטורס סטודיו התיאטרון מיסודו של לי סטראסברג, ממנו שאל גם את שם הבמה שיישם בתל־אביב. יש להניח כי הציבור הישראלי אינו יודע שבאותן שנים פעלה בניו־יורק בצורה של האקטורס סטודיו — להקה ידועה פחות, שעתידיה היתה לחולל את מה שנראה בעיני כהפיקה האמיתית של התיאטרון בן זמנו. הכוונה היא לליווינג תיאטר, התיאטרון החי, בהנהגתם של ג'וליאן בק וג'ורדי מלינה. הווג המופלא הזה ספג את תורת התיאטרון מפני של הביאמי הגרמני הנודע ארווין פיס־קאטור, בעל הנטיית הפוליטית השמאלנית, אשר מצא מיקלט בארצות־הברית בשנות מילחמת העולם השנייה, ברומה לברט ברכט ידיו, שעזמו שיתף פעולה לא־אחת. בניגוד ללי סטראסברג, שהתרכז בעיקר בצד הביצועי־המקי צועי ברוחם של סטאניסלאבסקי ותלמידיו, הציע הליווינג תיאטר גישה בימתית מהפכנית המבוססת בעיקר על עוצמות סיפרותיות ורוי חניות. אין תימה שמלבד פסקאטור, המורים הרוחניים של תיאטרון זה היו אנטוניו ארטו הצרפתי וראה המאניפסט של "התיאטרון האכזרי", ואן ז'נה, ארתור רמבו ואף המאריקי דה־סאדו. להקה מהממת זו חיפשה קורס־כל דרך להתמודד עם המיקצבים ועם הבעיות החריפות ביותר שטילטלו באותה תקופה את החברה האמריקאית. מילחמת וייטנאם, הגיוענות ומכת הסמים סיפקו את חומרי־הגלם העובדתי להפקות אנארכיסטיות אשר קוממו את המיסוד האמריקאי. עד כדי כך הגיעו הרברים, שהלהקה נאלצה להגר לאירופה, שם הגיעה כמרומה לשיאה — בימי מה שמכונה בשם "מרה הסטודנטים" בפאריס של מאי 1968.

לתיאטרון שלו חבר עורך קוטלר בגישה הסולידית והבלתי־מחייבת של האקטורס סטודיו. המחזה הראשון שהועלה על־ידי בימת השחקנים היה, ככל הזכור לי, מי יציל את הפלח! — למרות ה"פלח", היה זה מחזה אמריקאי שוכה לעיבוד עברי. באותה עת היה קוטלר עדיין שבוי בקיסמן של המחזאות האמריקאית והאנגלית, ואני מרשה לעצמי לטעון כי פנייתו הבלוערית כמעט למחזה הישראלי המקורי חלה רק לאחר שהצגתי אני בהבימה את מעבר לגבולין של ברנר. מכל מקום, הצגה זו הוכיחה, לדעת הכל, שהמחזאות העברית עשויה להיות חיונית, מרתקת ובעלת תכנים סיפרותיים העומדים בכל אמות־המידה של סיפרות העולם בת ימינו.

בעיות ישראליות מקומיות

ממש כמו לעומרי ניצן, פתח המיסוד הישראלי גם לעורך קוטלר הצעיר את כל הדלתות. תוך תקופה קצרה יחסית נתמנה מנהלו האמנותי של תיאטרון חיפה, ומאז היתה רכז סלולה לפניו. הוא אף מצא עורכ־כנגד אמנותית ברמותה של המורה לתיאטרון והבימאית יוצאת אמריקה גולה צ'לטון.

כל מי שבקיא בתולדות התיאטרון החברתי שהתפתח במחצית הראשונה של המאה העשרים, הן בגרמניה והן בארצות־הברית, יודע שמלבד הצגת מחזות של סופרים ומשוררים קמה בארצות אלה תנועה חשובה מאוד שגרסה הצגת מחזות תיעודיים. במחצית השנייה של המאה, כלומר, לאחר מילחמת העולם השנייה, הלך המחזה התיעודי והשתכלל, בהגיעו לשיאו ביצירות דוגמת פרשת אומהיימר או ממלא המקום של הגרמני רולף הוכהוט. עורך קוטלר, שנשא עתה ברמה את דגל המחזה המקורי, היה זקוק באופן נואש למחזות ישראלים, ואלה לא נמצאו לו. כאן באה לעזרתו גולה צ'לטון שהמציאה לו מחזות־סרנה ניסיוניים־תיעודיים ברוח התיאטרון התיעודי שבארץ מולדתה. למען האמת יש לקבוע כי, מלבד מחזות תיעודיים, הצגת תיאטרון חיפה שבהנהלת עורך קוטלר גם את מחזות הנוך לוי, אך זו כבר פרשה אחרת הראויה לעיון מיוחד.

ברצוני להבהיר את עצמי. באותה תקופה היתה למחזה התיעודי הישראלי פונקציה מוגדרת ונחוצה. סופיסוף הועלו על הבימה, באמצעות מסגנת הפילטר העיתונאי, בעיות ישראליות מקומיות. יתרה מזאת, דבר זה אירע בתיאטרון חיפה בעת שאר התיאטרונים בישראל עסקו עדיין בהגשמת חלומות מגאלומאניים מבוססים על הקלאסיקה האנגלית, או כהעלאת מחזות־קופה וכולוואר מסוג האידיוטית. לא רבים מהם